

advies

van het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO)
aan de Vlaamse Regering en de Vlaamse provincie-
en gemeentebesturen

STILTE & RUST ALS COLLECTIEVE WAARDE

Volgende thema-experten maakten deel uit van de themagroep en werkten samen aan dit advies:

Themavoorzitter: Dirk Sturtewagen (WAERBEKE)

Themacoördinator: Ann-Sophie Debergh (Vlaamse Landmaatschappij)

Themagroepleden:

Boerenbond: Leen Francois

Departement Leefmilieu, Natuur en Energie: Gilke Pée & Gisela Vindevogel

Departement Ruimtelijke Ordening, Wonen en Onroerend Erfgoed: Inge Leenders

FARO, Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed: Marc Jacobs

Kabinet Welzijn, Volksgezondheid & Gezin (tot eind 2008): Trees Van Eykeren

KULeuven: Joris Capenberghe & Erik Mathijs

Landelijke Gilden: Marleen Van der Velden

LOCUS, Vlaams steunpunt voor lokaal cultuurbeleid: Sandra Denis

Natuurpunt Educatie: Joke Flour

Provincie Antwerpen: Michel Schellens

Provincie Limburg: Lily Gora & Nadine Moens

Provincie Vlaams-Brabant: Dirk Buysse

Provincie West-Vlaanderen: Kristof Verhoest

Regionale Landschappen: Eddy Raepsaet

Toerisme Vlaanderen: Griet Geudens

VECTRIS: Koen Stuyven

Vereniging van de Vlaamse Provincies: Jeroen Mercy

Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten: Liesbet Belmans

Als mensen in deze tijd samen een verschrikkelijke gebeurtenis willen herdenken, houden ze een Stille Tocht.

Stilte verbindt.

Rust en stilte worden steeds meer erkend als medicijn tegen spanning, stress of geestelijke instabiliteit.

Ook voor lichamelijke klachten hebben we zorginstellingen zo gebouwd dat rust de norm is.

Wie wil herstellen, zoekt de stilte op.

Stilte geneest.

In maatschappelijke debatten en conflicten tussen mensen gaat het vaak hard tegen hard.

Maar als je een conflict wil oplossen is het vaak beter, even stil te zijn dan te blijven schreeuwen.

Stilte overbrugt.

Velen hebben moeite met het gebrek aan sociale samenhang, aan contact en saamhorigheid.

Maar hoe kun je je echt open stellen voor de ander en verbinding maken, als je niet zelf even stil bent?

Stilte geeft ruimte.

Als we echt iets willen lezen, een brief of verhaal willen schrijven, die lastige lesstof in ons willen opnemen,

een examen willen voorbereiden, een moeilijk besluit willen nemen, in al die gevallen zoeken we de stilte.

Stilte biedt inzicht.

De kunstenaar die werkt aan zijn nieuwe werkstuk, is stil. De onderzoeker die een doorbraak op het spoor is,

is stil. En ook het kind dat zijn mooiste tekening kleurt, het jonge paar dat aan elkaar denkt,

de mens naast het laatste ziekbed, zelfs de schrijver van een beleidsvisie.

Stilte geeft ruimte voor reflectie.

In de muziek geeft eigenlijk de stilte tussen de noten de dynamiek. Noten hebben geen betekenis

zonder de stilte die ze omvatten. Een tekst bestaat niet alleen uit woorden,

maar evengoed uit de afwezigheid van tekst, de stilte tussen die woorden.

Stilte contrasteert en zorgt voor ritme.

Als stilte zo belangrijk is, is het zeker de moeite waard om er bewust ruimte voor te maken.

Een luisterend oor voor de stilte. Nieuw perspectief voor stiltegebieden: van beschermen en behouden naar versterken en beleven, Interprovinciaal Overleg in Nederland (IPO), april 2011.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Context	7
2.1 Aanleiding IPO-themagroep	9
2.2 Sensibilisering vanuit stiltegebieden en stiltepraktijken	10
2.3 Wisselwerking Innerlijke ruimte Buitenruimte	12
3. Advies vanuit de IPO-themagroep	15
3.1 Interdisciplinaire overleggroep en intermediair	17
3.2 Bewustmaking en burgerparticipatie	22
3.3 Gegevensbank en communicatie	25
4. Werking Interbestuurlijk Plattelandsoverleg	28
4.1 Doel	29
4.2 Samenstelling IPO	29
4.3 Besluitvormingsprocedure aangaande een advies over een thema	30
4.4 Meer informatie	30
Bijlage 1: Overzicht initiatieven IPO-themagroep	31
Bijlage 2: Literatuurverwijzing	38
Bijlage 3: Verantwoording fotografie	38

1.

Inleiding

Sinds de opstart van de themagroep 'Stilte/rust als collectieve waarde' (2006) in het kader van het IPO is de maatschappelijke vraag naar stilte- en rustbeleving alleen maar toegenomen.

'Stilte/rust als collectieve waarde' wordt traditioneel met het **platteland** geassocieerd. In drukke tijden is het platteland voor veel mensen – zowel voor bewoners als voor gebruikers en bezoekers – een gemeenschappelijke ruimte waar je tot rust kan komen.

Stilte is ongetwijfeld een bron van **leefkwaliteit**. Kwalitatief onderzoek toont aan dat een akoestisch stille leefomgeving meer gewenst is door de burger (en dus als kwaliteitsvoller wordt aanzien) dan een onrustige of lawaaierige omgeving. Daarnaast is stilte ook een basiswaarde, een authentieke waarde van het platteland: het gaat om een **verbindend vermogen** dat het beste van het platteland samenbrengt.

Deze eigentijdse thematiek van stilte, rust en eenvoud is intrinsiek verbonden met verschillende beleidsdomeinen (zoals welzijn & volksgezondheid, mobiliteit, natuur & leefmilieu, cultuur, onderwijs, landbouw, toerisme...) en verschillende beleidsniveaus (provinciaal, regionaal, lokaal). Geen enkel beleidsdomein of bestuursniveau is geschikt om zich dit onderwerp beleidsmatig volledig toe te eigenen. Een integrale en geïntegreerde plattelandsaanpak is hier dus op haar plaats. We spreken daarom van 'stilte en rust als **collectieve waarde**'.

De themagroep werkte de voorbije jaren aan informatie en sensibilisering van beleidsmakers, het middenveld en burgers. Overlegmomenten, presentaties, studiedagen en een gerichte projectoproep stimuleerden nieuwe contacten en kruisbestuivingen. Samen hebben ze tot de noodzakelijke inzichten voor dit eindadvies geleid.

De voorstellen die in navolgend advies aan het Bestuurlijk Overleg zijn vevat, moeten dan ook worden gezien tegen de achtergrond van de groeiende praktijk en praktijkgemeenschap(en) rond dit thema in Vlaanderen. Centraal staat de wens om de **stiltewerking** zowel top-down (vanuit de overheden) als bottom-up (via burgerparticipatie) te **laten verder groeien**. Beide sporen moeten als complementair worden gezien. Ze kunnen elkaar in de toekomst op diverse vlakken verder inspireren en versterken.

Het komt er op aan om de ontstane positieve dynamiek binnen de overheid en in de samenleving blijvend kansen tot ontwikkeling te geven.

Daartoe zijn **nieuwe afspraken en instrumenten** nodig.

[In deel 2 van de tekst gaan we dieper in op de context waarin dit advies is ontstaan. Deel 3 bevat het eigenlijke advies van de themagroep. In deel 4 lichten we de werking van het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg nader toe. We eindigen tenslotte met een overzicht van de initiatieven van de IPO-themagroep en een verwijzing naar een digitale literatuurlijst.]

A group of approximately 15 people is walking through a field of tall, green grass and bushes. In the background, a stone building is partially visible through the trees. The scene is outdoors and appears to be a natural or historical site.

2.

Context

De maatschappelijke vraag naar beleving van rust en stilte groeit zienderogen, zowel op het platteland als in een stedelijke context. Te midden van een vooral op productie, consumptie en versnelling gerichte maatschappij bieden stilte en rust opnieuw ruimte om in contact te treden met waarden die verdieping en ontmoeting mogelijk maken. De maatschappelijke dynamiek rond stilte/rust als individuele en collectieve waarde wordt ondersteund vanuit een door mensen beleefd, gedeeld waardenmodel. Dit biedt permanente voeding voor transitie. Ook uit het bedrijfsleven komen duidelijke signalen over de impact van stiltebeleving op veranderingsprocessen. Stilte, rust en ruimte (in het Engels: *tranquillity*) hebben een transversale weerslag op elk beleidsdomein (cultuur, natuur & leefmilieu, welzijn & volksgezondheid, landbouw, mobiliteit, ruimtelijke ordening, onderwijs, toerisme...) en verbinden al deze realiteiten met elkaar.

Vandaag zijn stilte en rust in het sterk verstedelijkte Vlaanderen geëerde, schaarse kwaliteiten die van oudsher met het platteland zijn verbonden. Tegelijk kunnen ze een hefboom zijn voor duurzame, eigentijdse vormen van plattelands- en streekontwikkeling. Ze werken ook inspirerend in een samenleving die op zoek is naar (nieuwe) gemeenschapsvormende waarden en zingeving.

Al bij de opstart van de IPO-themagroep bleek overduidelijk de nood aan een **intersectorale en beleidsdomeinoverschrijdende aanpak**. Terwijl het accent aanvankelijk lag op de 'buitenruimte' en hoofdzakelijk gedragen werd door het beleidsdomein Leefmilieu, genoot het thema al snel aandacht binnen de beleidsdomeinen Cultuur en Onderwijs. Recent wordt ook de werking van stilte en rust voor de 'innerlijke ruimte' ten volle onderkend en wordt dit thema o.a. verbonden met het beleidsdomein Welzijn en Volksgezondheid. Ook binnen andere sectoren zijn tal van praktijkgemeenschappen met het stiltethema aan de slag [zie www.portaalvandestilte.be].

Het groeiende bewustzijn in Vlaanderen rond leefkwaliteit doet de vraag rijzen hoe het stiltethema nog beter binnen het toekomstige (plattelands)beleid kan worden ingebed en welke initiatieven in de nabije toekomst kunnen worden opgezet. De themagroep formuleerde daarom een reeks voorstellen om de opgebouwde beleidsoverschrijdende werking rond stilte, rust en ruimte verder kansen te geven.

2.1 Aanleiding IPO-themagroep

Op 12 juni 2006 besloot het Bestuurlijk Overleg van het IPO dat er naast een werkgroep over lawaaierige recreatiesporten (zoals *quads* en paramotoren) nood was aan een aparte werkgroep die voorstellen zou ontwikkelen voor het stimuleren van de kwaliteiten **rust en stilte op het Vlaamse platteland**.

Stilte en rust worden traditioneel met het platteland geassocieerd en steeds meer als kwaliteit gezocht. Die kwaliteit wordt over grote gebiedsdelen steeds meer verstoord door straat- en luchtverkeer, terwijl bepaalde recreatievormen de jongste jaren het probleem nog verzwaren. Milieuregels voor lawaai-beheersing en pilootprojecten voor stiltegebieden zijn nog geen voldoende basis voor de ontplooiing van andere meerwaarden van het platteland, zoals bijdragen tot natuurbeleving, gezondheidszorg en leefbaarheid in het algemeen.

Bedoeling van de nieuwe werkgroep was om:

- een **langetermijnvisie** rond stilte en rust als collectieve waarde mogelijk te maken,
- een **forum** op Vlaams niveau op gang te brengen, waarbij mensen elkaar voortdurend inspireren en aan sensibilisering en bewustmaking doen.

'Tijdens de werkgroepgesprekken is ten overvloede gebleken dat de hier behandelde problematiek moet gekaderd worden in een breder opengetrokken overleg over kwaliteit van het platteland. De adviezen op korte termijn voor de onderscheiden lawaaierige sporten volstaan niet om een beleidskader te ontwikkelen op langere termijn waarin 'stilte' als kwaliteitsaspect kan geïntegreerd worden met andere kwaliteitscriteria. De werkgroep vraagt dan ook aan het Bestuurlijk Overleg om een dergelijk verbreed debat op gang te trekken.'

[uit het tussentijds verslag aan het Bestuurlijk Overleg van de Werkgroep 'Platteland als collectieve ruimte', 12 juni 2006]

2.2 Sensibilisering vanuit stiltegebieden en stiltepraktijken¹

Een belangrijke pijler voor de inhoudelijke werking van de themagroep was van bij het begin het stiltegebiedenbeleid in Vlaanderen. Dat beleid wordt sinds de jaren 1990 ontwikkeld binnen het Vlaamse milieubeleid.

Stiltegebieden maken ondertussen deel uit van de milieubeleidsplannen van het Vlaamse gewest, de provincies en een aantal gemeenten. Een specifieke wetgeving rond stiltegebieden bestaat niet. Er wordt geopteerd voor de mogelijkheid om per stiltegebied gebiedsspecifieke, vrijwillige samenwerkingsovereenkomsten tussen het gewest, de provincies en de gemeenten aan te gaan.

Een stiltegebied wordt in dit kader niet gedefinieerd als een geluidsvrij gebied, maar als een gebied waarbij **gewenst geluid** overheerst en ongewenst geluid minimaal is. Bij gewenste, gebiedseigen geluiden gaat het om natuurlijke geluiden van fauna en flora (bv. het ruisen van bomen, vogelgeluiden...), bestaande geluiden van bewoners en bezoekers, geluiden van land- en tuinbouwers of bosbeheerders. Ongewenste geluiden zijn omgevingsvreemde geluiden zoals vliegtuiglawaai, lawaai van autoverkeer, industriezones... Stiltegebieden leggen de nadruk op de relatie tussen mens en natuur en op de weldadige omgevingskwaliteit voor beide. Een stiltegebied dient bewoners, gebruikers en bezoekers bewust te maken van de aanwezige stilte en rust en de waarde ervan.

Op 30 oktober 2001 werd een Vlaams pilootproject opgestart: het **proefproject Stiltegebied Dender-Mark**, op de grens van Galmaarden, Geraardsbergen en Ninove. De betrokken gemeenten, provincies en de Vlaamse overheid ondertekenden een samenwerkingsprotocol waarmee ze willen aantonen dat ze het stiltegebied zoveel mogelijk willen vrijwaren en volwaardig in hun beleid opnemen.

¹ Bronnen:

- *Stiltegebieden in Vlaanderen. Leidraad bij het creëren van een landelijk stiltegebied*, www.stiltegebieden.be, Vlaamse Overheid, LNE, 2007.
- *Portaal van de stilte*, Waerbeke, 2007.

Op basis van de ervaringen uit het proefproject Stiltegebied Dender-Mark ontwikkelde de Vlaamse overheid het '**Kwaliteitslabel Stiltegebied**'. Om het kwaliteitslabel te kunnen halen, wordt een gebied beoordeeld op basis van geluidsmetingen met de registratie van geluidsgebeurtenissen en/of het afnemen van een enquête met een aantal gerichte vragen. Daarnaast zijn er nog een aantal randvoorwaarden die worden nagegaan, zoals de al dan niet aanwezigheid van geluidsbronnen, aanwezigheid van andere luidruchtige activiteiten in het gebied, mogelijke toekomstige ontwikkelingen op het vlak van infrastructuur en de aanwezigheid van natuurlijke en landschappelijke waarden.

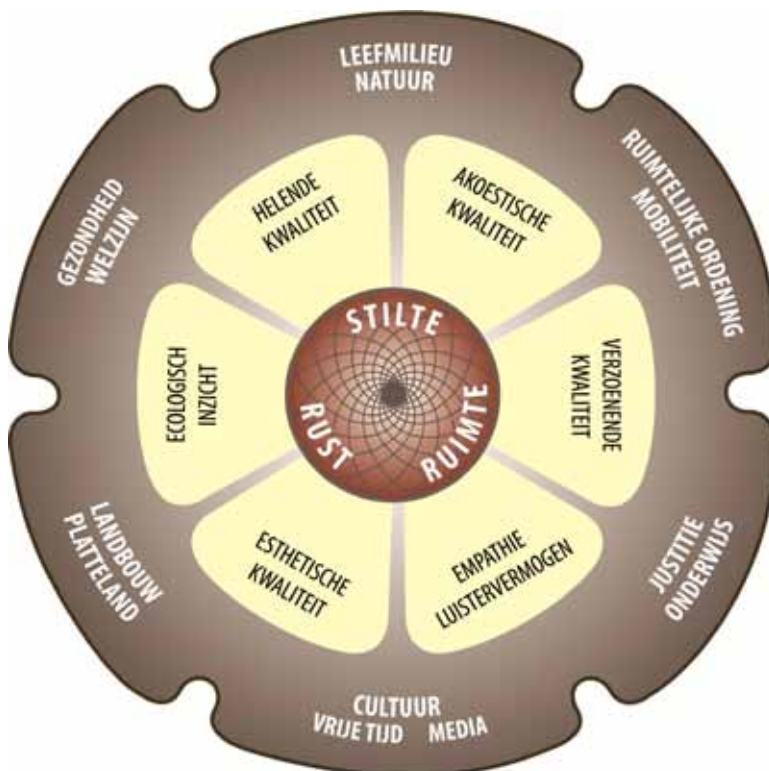
In 2010 kende de minister van Leefmilieu het 'Kwaliteitslabel Stiltegebied' toe aan twee gebieden: **Gerhagen** (Tessenderlo) in de provincie Limburg, aansluitend bij het Park De Merode, en **Bornem** in de provincie Antwerpen. Voor verschillende andere gebieden is de procedure ingezet. Verwacht wordt dat de komende jaren nog gebieden in Vlaanderen als stiltegebied zullen worden erkend.

Rond deze stiltegebieden én ook rond tal van stille plekken elders in Vlaanderen groeien zgh. **stiltepraktijken**, waarbij diverse lokale en/of regionale actoren (gemeentelijke en/of provinciale milieu- en cultuurdiensten, vormingscentra, regionale landschappen, landbouw-, natuur- en recreatieve verenigingen e.a.) komen tot samenwerking en concrete sensibiliserende acties. Opvallend hierbij is de succesvolle integratie van een verbredende en verdiepende beleidsdomeinoverschrijdende visie op stilte, rust en ruimte als voorwaarde voor leefkwaliteit in Vlaanderen (zie 2.3).

2.3 Wisselwerking 'innerlijke ruimte | buitenruimte' ²

Vanaf het begin was het duidelijk dat de inhoudelijke werking van de themagroep veel breder ging dan louter de akoestische kwaliteit, waarop het Vlaamse stiltegebiedenbeleid focust. Stilte, rust en ruimte staan in relatie met verschillende sectoren en beleidsdomeinen. En daarom hebben stilte, rust en ruimte ook het vermogen om diverse actoren en partijen met elkaar te **verbinden**.

Stilte, rust en ruimte brengen specifieke kwaliteiten voort die belangrijk zijn voor uiteenlopende maatschappelijke domeinen. Het 'stiltewiel' (figuur 1) geeft dit visueel weer. De helende kwaliteit van stilte kan bijvoorbeeld een meerwaarde betekenen voor uitdagingen in de gezondheidssector. Of empathie en luistervermogen die voortspruiten uit beleving van stilte, rust en ruimte kunnen nieuwe perspectieven aanreiken voor vraagstukken in het onderwijs. Een herwaardering van stilte, rust en ruimte kan zo leiden tot een verbetering van de algemene leefkwaliteit.

figuur 1: Het 'stiltewiel' illustreert kwaliteiten die stilte, rust en ruimte genereren voor verschillende maatschappelijke domeinen (bron: *Portaal van de stilte*, Waerbeke, 2007).

² Bron: *Portaal van de stilte*, Waerbeke, 2007

De beleving van stilte, rust en ruimte draagt bij tot een **versterkte leefkwaliteit**. Deze beleving gebeurt zowel individueel als collectief, in een continue wisselwerking tussen innerlijke ruimte en buitenruimte (zie figuur 2). Het is dan ook belangrijk dat er niet alleen ingezet wordt op de 'buitenruimte' via structuren, systemen en regels. Ook de 'innerlijke ruimte' die via cultuur, welzijn en onderwijs wordt gevoed, verdient onze aandacht.

figuur 2: IR-BR-kwadrant rond stilte, rust en ruimte (bron: Bronstraat, Waerbeke, 2009)

De themagroep bestond daarom uit deskundigen met een uiteenlopende achtergrond, verbonden met verschillende sectoren (cultuur, natuur & leefmilieu, welzijn & volksgezondheid, ruimtelijke ordening, mobiliteit, toerisme, landbouw, platteland...) en die professioneel werkzaam zijn rond de innerlijke ruimte en/of de buitenruimte.

Een groeiende praktijkgemeenschap

Van 2006 tot 2010 stimuleerde de themagroep de maatschappelijke erkenning van het thema 'stilte, rust en ruimte'. Ze zette daarbij volop in op het **informer**en en **sensibiliser**en van beleidsmakers en burgers. Dit gebeurde door samen met partners studiedagen te organiseren en een Vlaamse projectoproep uit te werken. De themagroep fungeerde tijdens deze periode ook zelf als forum waarop kennis en praktijkervaringen werden uitgewisseld. Dit leverde een steeds verder groeiend netwerk op van '**stiltebemiddelaars**' die samen deel uit maken van een landelijke praktijkgemeenschap rond stilte, rust en ruimte. In bijlage 1 volgt een overzicht van de initiatieven die de themagroep zelf de afgelopen jaren nam.

[In de literatuurlijst als bijlage 2 zijn tal van voorbeelden van initiatieven in het groeiende netwerk van 'stiltebemiddelaars' te vinden.]

Nieuwe waardecreatie via stilte, rust en ruimte

De maatschappelijke vraag naar beleving van rust en stilte groeit zienderogen, zowel in een stedelijke context als op het platteland. Te midden van een vooral op productie, consumptie en versnelling gerichte maatschappij bieden stilte en rust opnieuw ruimte om in contact te treden met waarden die verdieping en ontmoeting mogelijk maken. Een maatschappelijke dynamiek rond stilte als individuele en collectieve waarde wordt ondersteund door een verdiepend waardenmodel. Effectieve transitie wordt daardoor permanent gevoed. Ook uit het bedrijfsleven komen ernstige signalen over de impact van stiltebeleving op duurzame veranderingsprocessen. Stilte en rust hebben een transversale weerslag op elk beleidsdomein (cultuur, natuur en leefmilieu, welzijn en volksgezondheid, mobiliteit, ruimtelijke ordening, onderwijs, toerisme).

In het kader van het plattelandsbeleid werd in 2008 de STeR-campagne (stimuleren van stilte- en rustbeleving) gelanceerd. Een van de initiatieven die onder meer in dat verband ontstonden, zijn 'stilteplatforms' in diverse Vlaamse gemeenten en regio's. Een stilteplatform is een burgerinitiatief dat zich op lokaal niveau inzet voor het ter harte nemen en vrijwaren van de kwaliteiten stilte, rust en ruimte en voor de ontwikkeling ervan. Als praktijkgemeenschap brengt een stilteplatform burgers, organisaties en structuren bijeen die waarde hechten aan stilte, rust en ruimte die ze – in het kader van publieke actie – willen behouden en aan toekomstige generaties willen overdragen (cfr. duurzame ontwikkeling). Dat veronderstelt respect, verantwoordelijkheid en engagement, dialoog en inspraak. Vrijwillige burgers verenigden zich met steun van hun betrokken gemeentebesturen om zelf sensibiliserende initiatieven uit te werken die de kwaliteiten stilte, rust en ruimte in hun gemeente onder de aandacht brengen en versterken. Op termijn kunnen die stilteplatforms uitgroeien tot lokale of gebiedsgerichte 'waardekringen'. Ook in andere steden ontstaan initiatieven rond waardecreatie. Die vormen een essentiële schakel om tot een duurzame consumptie te komen omdat ze de keuzes die we maken beïnvloeden. De Vlaamse overheid zal initiatieven voor die materie verder ondersteunen.

Samen grenzen ver-leggen. Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling (goedgekeurd door de Vlaamse Regering, 29 april 2011, p. 51-52)

A photograph of a rural landscape. A dirt road with tire tracks curves through a field of golden-brown grass and hay. Several rectangular hay bales are scattered across the field. In the background, there is a line of green trees under a bright, clear sky. The overall scene is peaceful and agricultural.

3.

Advies vanuit
de IPO-themagroep

Iedereen in Vlaanderen heeft **recht op een kwaliteitsvolle leef- en werkomgeving**. Dat hebben de politieke verantwoordelijken en het middenveld ook aangegeven toen ze op 20 januari 2009 het *Pact 2020* in het kader van Vlaanderen in Actie ondertekenden. Om van Vlaanderen een Europese topregio te maken, willen alle betrokken actoren inzetten op meer welvaart en welzijn. Daartoe is het verder opkrikken van het niveau van de leefkwaliteit in Vlaanderen noodzakelijk.

Willen we met **Vlaanderen in Actie** een kwaliteitsvolle leef- en werkomgeving voor zoveel mogelijk betrokkenen in stand houden en mogelijk maken, dan dienen we ons bewust te zijn van wat bijdraagt tot leefkwaliteit. De beleving van stilte, rust en ruimte kan hierbij een belangrijke rol spelen. Ze vormen een belangrijke 'voorwaarde' tot leefkwaliteit. Dit gebeurt zowel individueel als collectief, in een voortdurende wisselwerking tussen innerlijke ruimte en buitenruimte. Ze creëren een vruchtbare context om vernieuwende initiatieven of ontwikkelingen te laten ontkiemen of verder uitgroeien.

Om dit mogelijk te maken is een maatschappelijke context vereist die stilte, rust en ruimte waardeert, beheert en beschikbaar stelt aan zoveel mogelijk burgers. Stilte- en rustbeleving bestaat immers bij gratie van levende dragers (personen, plekken, praktijken).

De themagroep concentreert zich in haar advies rond drie sporen:

- interdisciplinaire overleggroep en intermediair (werken aan een beleidskader);
- bewustmaking en burgerparticipatie (werken aan een voedingsbodem);
- gegevensbank en communicatie (werken aan instrumenten).

Met de voorstellen die in dit advies zijn vervat, wil de themagroep, bij het beëindigen van haar werkzaamheden, in de eerste plaats **beleidsmatige continuïteit en opvolging** geven aan de dynamiek die de voorbije jaren rond het thema 'stilte/rust als collectieve waarde' is ontstaan. De themagroep houdt in haar voorstellen zoveel als mogelijk rekening met de huidige budgettaire, politieke en maatschappelijke context. Hierbij wil de themagroep niet zozeer nieuwe initiatieven opzetten, maar **bestaande processen en ontwikkelingen voeden** en een **beter beleidsmatig kader** bieden.

De themagroep is er zich van bewust dat de verdere integratie van het thema stilte, rust en ruimte binnen alle betrokken maatschappelijke domeinen en geledingen en op de verschillende bestuurlijke niveaus **permanente aandacht en inzet** zal vergen.

Het mobiliseren van verschillende actoren en sectoren rond dit thema wil een bijdrage zijn tot een toekomstgerichte, duurzame (plattelands)werking.

[werken aan beleidskader]

3.1 Interdisciplinaire overleggroep en intermediair

Het opzetten van een algemeen Vlaams beleid rond stiltegebieden is een uitdaging. De klemtoon ligt op integrale gebiedsgerichte samenwerking zowel over de administratieve als thematische bevoegdheidsgrenzen heen. Het stiltegebiedenbeleid hoort bijgevolg thuis bij een administratie met een horizontale bevoegdheid. Omdat in de administraties nog geen horizontale structuren bestaan, wordt voorgesteld een ad hoc werkgroep of taskforce op te richten die lokale regisseurs van de stilte opleidt en begeleidt. De lokale coördinatie kan tijdelijk uitbesteed worden aan organisaties die naar analogie van de streekplatformen en regionale landschappen – of mogelijk in samenwerking met de regionale landschappen – deze taak in opdracht van de overheid kunnen uitvoeren. De stiltegebiedregisseurs moeten niet in de plaats treden van de bevoegde instanties, maar vooral samenwerking tot stand brengen en gemeenschappelijke initiatieven coördineren. Er is bijgevolg vooral financiering nodig voor het opzetten van het operationeel kader, niet zo zeer voor de uitvoeringsacties.

Eindrapport. Studie voor de ontwikkeling van een integrale structuur- en beleidsvisie van het pilootproject Stiltegebied Dender-Mark ter vrijwaring en/of verbetering van het stiltekarakter van het gebied, AMINAL, 2005, p. 92

Te midden van de ontwikkeling van de *Fast Lane* – het geheel van publieke en private voorzieningen die productie, consumptie en versnelling mogelijk maken en versterken – is er in Vlaanderen ook toenemende aandacht voor de uitbouw van een *Slow Lane* – het geheel van voorzieningen die de burger in de gelegenheid stellen om te herbronnen en te herstellen van drukte en hectiek.

Door hun fysiek-maatschappelijke verankering spelen stiltegebieden een belangrijke rol in het beleidsmatig beantwoorden van deze behoefte aan rust, verinnerlijking en vertraging. Het stiltebeleid in Vlaanderen startte vanuit het beleidsdomein Leefmilieu (hinderbeleid) met akoestisch onderzoek, beleid en beheer van stiltegebieden. Ondertussen heeft de Vlaamse overheid een 'kwaliteitslabel stiltegebied' ten behoeve van lokale besturen uitgewerkt. De werking rond dit kwaliteitslabel maakt een opening naar het beleidsdomein Cultuur mogelijk. De volgende stap kan erin bestaan om de (potentiële) **stiltegebieden** voortaan te profileren als '**laboratoria voor leefkwaliteit**'. Vanuit een toekomstgericht plattelandsbeleid kan een integrale gebiedsgerichte visie en aanpak groeien rond omgevingskwaliteit i.s.m. diverse beleidsdomeinen: mobiliteit, landbouw, ruimtelijke ordening, leefmilieu, natuur, cultuur, toerisme, welzijn, volksgezondheid...

Advies 1

1.1. De themagroep stelt voor om het Vlaamse beleid rond stilte en rust voortaan te ontwikkelen vanuit **een perspectief van kansen en mogelijkheden** en niet vanuit een perspectief van hinder of overlast. Er dient te worden gezocht naar een formule waarbij het beleid rond stilte en rust verder kan ontwikkelen tot een **positief sensibiliserend, lokaal gedragen, publieksgericht verhaal rond leefkwaliteit** over verschillende sectoren heen.

1.2. De themagroep stelt de oprichting voor van een **interdisciplinaire overleggroep** die de verdere ontwikkeling van stiltegebieden en van allerlei lokale en bovenlokale stilte/rust-initiatieven overal te lande permanent opvolgt, stimuleert en begeleidt vanuit een **sectoroverschrijdende, integrale visie** (met minimaal een vertegenwoordiging in de opstartfase vanuit VVSG, VVP en de Vlaamse beleidsdomeinen Leefmilieu, Natuur, Cultuur, Platteland, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin). De meer integrale benadering van de thematiek zal bijdragen tot een positieve beeldvorming in de samenleving rond stilte, rust en ruimte als individuele en collectieve waarde.

De overleggroep draagt zorg voor de **uitwisseling van ervaring en expertise** (rond beleid en beheer van stiltegebieden en lokale of bovenlokale stilte/rustwerkingen). De interdisciplinaire overleggroep beschikt daartoe over een **budget** om experten te vergoeden, studieopdrachten uit te schrijven en sectoroverschrijdende projecten te realiseren.

De themagroep stelt voor dat de **minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, tevens bevoegd voor het stiltegebiedenbeleid**, initiatief neemt om – **in nauwe samenwerking met de minister voor plattelandsbeleid** – deze interdisciplinaire overleggroep op te starten. De combinatie van Leefmilieu, Natuur en Cultuur in de bevoegdheden van Vlaams minister Joke Schauvliege biedt de optimale beleidsmatige voorwaarde om een verbredende stilte/rust-werking in Vlaanderen op gang te brengen. Van bij de aanvang kunnen hierbij ook actoren als Locus, Socius, Regionale Landschappen, landbouw- en natuurverenigingen, VLM, e.a.. worden betrokken, aangezien deze inmiddels werk maken van sensibiliserings- en begeleidingstrajecten voor lokale besturen rond het opzetten van stilte/rust-initiatieven.

[Als werktitel voor de overleggroep wordt gedacht aan de afkorting **STeRio**, wat staat voor **STeR interdisciplinaire overleggroep**. Deze naam herinnert aan de **STeR** (of stilte-en rust)-**campagne** die in het kader van het plattelandsbeleid en de werking van de themagroep tot stand kwam (zie ook pag. 12-14). De naam is tegelijk een knipoog naar het begrip 'stereo' (= een tweekanaalsgeluidsopname en/of -weergave) wat verwijst naar de dubbelspoorfilosofie vervat in dit eindadvies: parallele aandacht voor top-down- als voor bottom-up-dynamiek. De roepnaam **STeRio** zal handig blijken in de communicatie in de vorm van bv. verslagen, presentaties, uitnodigingen, publicaties, persberichten...]

Advies 2

2.1 Er is nood aan een **globale visie op de ruimtelijke ontwikkeling van alle (potentiële) stiltegebieden** in Vlaanderen. De themagroep stelt voor om experts op het vlak van ruimtelijke planning, erfgoed, streekontwikkeling ... te betrekken bij de interdisciplinaire overleggroep voor de uitwerking hiervan. Deze globale visie moet bijdragen tot de vrijwaring en ontwikkeling van de bestaande omgevingskwaliteit met stilte, rust en ruimte als hefbomen voor leefkwaliteit.

2.2 Het is belangrijk om het alomvattende thema 'stilte/rust als individuele en collectieve waarde' concreet vorm te geven in de dagelijkse leefomgeving van burgers. De themagroep stelt daarom voor om **één (of meerdere) 'gebiedsgerichte' pilootproject(en)** rond een (potentieel) stiltegebied op te starten waarbij het **respectvol omgaan met** en **verbeteren** van de bestaande omgevings- en leefkwaliteit centraal staan. Daarbij dient de link te worden gelegd met de concrete gemeenschap van mensen die bij deze gebieden betrokken zijn.

Elk pilootproject realiseert **met alle betrokken actoren, over de verschillende sectoren heen**, een dynamische **ontwikkelingsvisie op de omgeving** en een concreet, realistisch en ruim gedragen **uitvoeringsplan** (actie & beheer) met betrekking tot stilte, rust en ruimte. Deze ontwikkelingsvisie dient zowel aandacht te hebben voor conserveringsaspecten als een ontwikkelingsluik te bevatten.

Het thema stilte, rust en ruimte als individuele en collectieve waarde vormt de ideale opstap om te werken aan de **belevingswaarde** en de **streekwaardering** bij (traditionele en nieuwe) bewoners, gebruikers en bezoekers van een stiltegebied.

In het pilootproject kan men gebruik maken van bestaande instrumenten, zoals een inrichtingsproject, een gebiedsgericht project, een strategisch project, ... met dien verstande dat dit wordt uitgewerkt op basis van professioneel begeleide burgerparticipatie-processen. Hierbij dient zoveel mogelijk beroep te worden gedaan op de ervaring en expertise van VLM en andere bovenlokale partners (Regionale Landschappen, Erfgoedcellen, Samenlevingsopbouw, landbouw- en natuurorganisaties, e.a.). Een participatieve aanpak laat toe om te komen tot een juiste wisselwerking tussen enerzijds de beleving (en waarden) van de mensen die in het gebied wonen, werken en ontspannen en anderzijds de ontwikkeling van de fysieke buitenruimte.

Deze gebiedsgerichte projecten vervullen in het Vlaamse beleid rond stilte en rust een cruciale rol omdat zij door hun uitwerking op het concrete niveau zullen toelaten om ook beleidsmatig relevante uitspraken te doen. Bovendien zullen deze pilootprojecten in de toekomst ook betekenisvolle input en richting geven aan de voorgestelde drie sporen: beleidskader, voedingsbodem en instrumenten.

[Binnen VLM loopt een voortraject 'Stiltegebied Dender-Mark', waarbij wordt nagegaan wat de motivaties en kansen zijn voor het opstarten van een gebiedsgericht project. Er wordt een agenderingsnota voorbereid met een analyse en argumentatie waarom het opstarten van een projectontwikkelingstraject met diverse betrokken partners zinvol zou zijn. Dit projectontwikkelingstraject zal antwoord geven op de vraag welke instrumenten ingezet kunnen worden en wat de tijdsplanning en de in te zetten middelen zijn (personeel en budget). Er wordt onderzocht hoe een structureel budget van minimaal 1VTE personeelkost per jaar kan worden gevonden voor het begeleiden van het pilootproject.]

Advies 3

Er is nood aan een **'intermediair'** die met de interdisciplinaire overleggroep en de bevoegde beleidsmakers en instanties mee het kader helpt creëren én bewaken om rond stilte, rust en ruimte (als voorwaarden tot leefkwaliteit) binnen het plattelandsbeleid aan de slag te gaan. Deze actor kan helpen bij het inspireren en ontwikkelen van een sectoroverschrijdend stilte-en rustbeleid.

[De laatste jaren is WAERBEKE uitgegroeid tot een gewaardeerd impuls-, expertise- en inspiratiecentrum rond stilte- en rustbeleving in Vlaanderen. Sinds 1 januari 2011 werkt WAERBEKE met structurele steun van de Vlaamse overheid (beleidsdomein Cultuur) als sociaal-culturele beweging rond stilte & leefkwaliteit.

WAERBEKE wil met dit nieuwe mandaat ondermeer in kaart brengen wie waar en op welke manier – zowel in de openbare als in de private sfeer – rond stilte, rust en ruimte werkzaam is. Dit kan als basis dienen om een doordacht beleid en beheer mogelijk te maken. De organisatie wil op een toegankelijke, eigentijdse, interdisciplinaire en grensverleggende manier haar opgebouwde kennis en inzichten delen met iedereen die dat wenst. Waar mogelijk, doet ze dit samen met andere partners en actoren ter versterking van bestaande initiatieven.

Als sociaal-culturele beweging zet WAERBEKE vooral in op het samenbrengen, opleiden en begeleiden van 'stiltebemiddelaars' en praktijkgemeenschappen. Via het digitale platform www.portaalvandestilte.be zal WAERBEKE in de toekomst beschikken over een instrument om te informeren, te documenteren en te communiceren met alle betrokken actoren.

WAERBEKE is door haar ervaring en expertise en met haar nieuwe mandaat van de minister van Cultuur voor de periode 2011-'15 de meest aangewezen actor om de rol van intermediair op zich te nemen.]

In een afsprakennota tussen de minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur en WAERBEKE dient de intermediaire rol nader te worden bepaald in het kader van het reeds goedgekeurde beleidsplan 2011-2015 van WAERBEKE als sociaal-culturele beweging. Daar de goede werking van de interdisciplinaire overleggroep afhankelijk is van de actieve betrokkenheid van verschillende beleidsdomeinen is het wenselijk dat deze afsprakennota vervolgens door de Vlaamse regering wordt bekrachtigd.

samenvatting voorstel 3.1	interdisciplinaire overleggroep en intermediair	
omschrijving voorstel	<ul style="list-style-type: none"> • het Vlaamse stilte- en rustbeleid voortaan positief sensibiliserend en sectoroverschrijdend uitbouwen • een interdisciplinaire overleggroep begeleidt de ontwikkeling van stiltegebieden en stiltepraktijken vanuit een integrale visie; ze doet dit door de uitwisseling van ervaring en expertise; de overleggroep wordt bijgestaan door een intermediair die mee het kader helpt creëren en bewaken; via één (of meerdere) 'gebiedsgerichte' pilootproject(en) rond een stiltegebied wordt er gewerkt aan de maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkeling van de stiltegebieden 	
doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> • het Vlaamse stilte- en rustbeleid krijgt een nieuwe impuls door het verbreden van het akoestische verhaal naar een positief sensibiliserend verhaal die een beleidsdomeinoverschrijdende dynamiek mogelijk maakt • ook op het terrein wordt de omgevings- en leefkwaliteit van de stiltegebieden gerespecteerd en verbeterd 	
gevolgen op het vlak van	regelgeving	X
	organisatie	<ul style="list-style-type: none"> • oprichten van een interdisciplinaire overleggroep • aanduiden van WAERBEKE als intermediair die de overleggroep begeleidt op basis van afsprakennota
	personeel	inzet vanuit relevante beleidsdomeinen en -niveaus (vanuit minstens leefmilieu, natuur, cultuur, platteland, welzijn, volksgezondheid en gezin)
	financiën	budget voor de werking van de overleggroep: vergoeding experten, studieopdrachten en projecten

[werken aan voedingsbodem]

3.2 Bewustmaking en burgerparticipatie

De maatschappelijke vraag naar beleving van rust en stilte groeit zienderogen. Stilte en rust als collectieve waarden worden traditioneel met het platteland geassocieerd. In drukke tijden is het platteland zowel voor bewoners als voor bezoekers van buitenaf een plaats waar je tot rust kan komen. Stilte is ongetwijfeld een belangrijke bron van leefkwaliteit. Het Vlaamse plattelandsbeleid wil bijdragen tot het versterken van de leefkwaliteit op het platteland. Daarbij is ook stilte een basiswaarde, een authentieke waarde van het platteland. Het brengt het beste van het platteland samen. Het Vlaamse plattelandsbeleid is er mede op gericht om deze authentieke waarden van het platteland ter harte te nemen én te vrijwaren. Door het ondersteunen van pilootprojecten die de kwaliteiten stilte en rust op het Vlaamse platteland bevorderen, wil deze STeR (Stilte en Rust) campagne bijdragen aan het maatschappelijk draagvlak voor meer rust en stilte in de gehele samenleving.

Vlaams minister van Plattelandsbeleid Kris Peeters, persmededeling over de STeR|open oproep, 11 februari 2009

‘Stilte/rust als collectieve waarde’ is bij uitstek een thema dat om aandacht vraagt vanuit diverse maatschappelijke geledingen en achtergronden. De integratie en ontwikkeling van het thema in de Vlaamse samenleving vergt zowel initiatieven vanuit de overheid (op diverse niveaus) als inzet vanuit de bestaande leefgemeenschappen (dorpen, wijken, gehuchten...). Om deze wisselwerking mogelijk te maken, dient verder te worden gewerkt aan de **sensibilisering** en een groter **bewustzijn** bij politieke mandatarissen, ambtenaren en burgers over het belang van stilte, rust en ruimte als hefboomen tot leefkwaliteit. Pas dan kunnen ze samen processen opzetten en projecten uitwerken die de leefkwaliteit in het leven van alledag kunnen bevorderen.

Advies 1

1.1 Stimulering van stilte- en rustwerking door burgers is bij voorkeur gesitueerd bij het beleidsniveau dat het dichtst bij de burger staat: het gemeente- of stadsbestuur in samenwerking met gebiedsgerichte of thematische (bovenlokale) organisaties of de provincies. Uit diverse voorbeeldpraktijken blijkt dat een integraal beleid rond stilte en rust best op lokaal niveau wordt georganiseerd. De themagroep stelt aan Vlaanderen en de provincies voor om **initiatieven** te nemen die het **lokaal niveau** bij haar **stilte- en rustwerking stimuleert, begeleidt en ondersteunt**.

1.2 Om de bevolking in de toekomst verder te sensibiliseren stelt de themagroep voor om het thema stilte, rust en ruimte voortaan te benoemen en mee te nemen in de **beleidsplanning op alle niveaus** en binnen de verschillende betrokken beleidsdomeinen. Vlaanderen moet gemeenten en provincies aanmoedigen om het thema op te nemen in de lokale en bovenlokale beleidsplanning (in verband met cultuur, leefmilieu, sociaal beleid, mobiliteit...).

1.3 De themagroep stelt voor om naast het bestaande stiltegebiedenbeleid (met het 'Kwaliteitslabel Stiltegebied') te overwegen om op termijn een **STeR|label** te ontwikkelen voor alle gemeenten of steden die beleidsmatig werk maken van een integrale en geïntegreerde werking rond stilte/rust als individuele en collectieve waarde.

STeR verwijst naar de succesvolle STeR-oproep die de minister van Plattelandsbeleid in 2008 organiseerde ter stimulering van de kwaliteiten van stilte en rust op het platteland. De ontwikkeling hiervan kan worden voorbereid door de interdisciplinaire overleggroep (zie 3.1, advies 1, p. 19).

Advies 2

Er is nood aan een **sectoroverschrijdend knooppunt** en **netwerk** waarin contacten en overleg kunnen bijdragen tot de verdieping van visie en praktijk en tot de overdracht van ervaring en expertise. De themagroep stelt voor dat de interdisciplinaire overleggroep en/of de intermediair erover waakt dat een **jaarlijkse trefdag of ontmoetingsdag** wordt georganiseerd als een moment van herbronning op een karaktervolle plek in Vlaanderen. Dit focusmoment brengt iedereen samen die bij de stilte- en rustwerking betrokken is: ambtenaren, maatschappelijke sleutelfiguren en trekkers van praktijkgemeenschappen.

Advies 3

[Eén van de initiatieven die (onder meer in het kader van de STeR-campagne van 2008) ontstonden zijn 'stilteplatforms' in diverse Vlaamse gemeenten en regio's. Een stilteplatform is een burgerinitiatief dat zich op lokaal niveau inzet voor het ter harte nemen en vrijwaren van de kwaliteiten stilte, rust en ruimte en voor de ontwikkeling ervan. Vrijwillige burgers verenigen zich met steun van hun betrokken gemeentebesturen om zelf sensibiliserende initiatieven uit te werken die de kwaliteiten stilte, rust en ruimte in hun gemeente onder de aandacht brengen en versterken. Als praktijkgemeenschap brengt een stilteplatform burgers, organisaties en structuren bijeen die waarde hechten aan stilte, rust en ruimte die ze – in het kader van publieke actie – wensen te behouden en aan toekomstige generaties over te dragen. Dit veronderstelt respect, verantwoordelijkheid en engagement, dialoog en inspraak.]

De Samenwerkingsovereenkomst Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE) is een vrijwillige overeenkomst die een gemeente of provincie afsluit met de Vlaamse overheid op het vlak van milieu. In het kader van een mogelijke herziening van de Samenwerkingsovereenkomst stelt de themagroep voor om **burgerparticipatie in stilte- en rustwerking** expliciet te integreren in de pijler '**Duurzame Ontwikkeling**'. Op die manier kunnen gemeenten en provincies financiële steun bekomen voor de begeleiding en vorming van de stilteplatforms en voor sensibiliserende projecten die door deze lokale praktijkgemeenschappen worden voorgesteld. Het is belangrijk dat burgerinitiatieven vanuit de nieuwe bottom-up dynamiek – de 'derde generatie burgerparticipatie' – alle kansen wordt geboden. Hier ligt een belangrijke sleutel om noodzakelijke transitieprocessen op het platteland in Vlaanderen mogelijk te maken. Werken rond leefkwaliteit op lokaal niveau – met stilte, rust en ruimte als voorwaarde hiertoe – brengt bewoners en gebruikers samen rond positieve acties.

samenvatting voorstel 3.2	Bewustmaking en burgerparticipatie	
omschrijving voorstel	<ul style="list-style-type: none"> • Vlaanderen en de provincies nemen initiatieven om lokale besturen te stimuleren en ondersteunen in hun stilte- en rustwerking • Vlaanderen stimuleert de opname van stilte en rust in de lokale en bovenlokale beleidsplanning • een STER-label kan op termijn gemeenten belonen die beleidsmatig geïntegreerd werken rond stilte en rust • één keer per jaar wordt een trefdag georganiseerd om ambtenaren, maatschappelijke sleutelfiguren en trekkers van stilteplatforms ervaringen te laten uitwisselen • via de pijler Duurzame Ontwikkeling van de Samenwerkingsovereenkomst LNE wordt er geld vrijgemaakt voor gemeenten en provincies voor de begeleiding en vorming van stilteplatforms en de uitvoering van sensibiliserende projecten door de lokale praktijkgemeenschappen 	
doelstelling	de bottom-up werking vanuit burgers en gemeentebesturen rond stilte en rust wordt versterkt en beter ondersteund	
gevolgen op het vlak van	regelgeving	X
	organisatie	<ul style="list-style-type: none"> • stilte en rust wordt opgenomen in de lokale en bovenlokale beleidsplannen • op termijn wordt een ster-label uitgereikt aan gemeenten die een geïntegreerde stilte- en rustwerking hebben
	personeel	één keer per jaar wordt een trefdag georganiseerd
	financiën	de Samenwerkingsovereenkomst LNE voorziet financiële tussenkomst voor vorming, begeleiding en sensibiliserende projecten van lokale stilteplatforms

[werken aan instrumenten]

3.3 Gegevensbank en communicatie

Een stiltegebied wijst op een cultuur van respect. Het is een begin. Het project voor de toekomst is een stilteatlas. Gereedschap voor een visionaire Vlaamse regering. Beleidsmakers zijn het belang van stilte en rust gaan waarderen. Bij de afwezigheid ervan hebben ze geen baat. Stilte wordt beleid.

Vlaams minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeurzen, n.a.v. de officiële voorstelling van *Bronstraat*, Errerahuis te Brussel, 15 oktober 2009

Om een effectief beleid en beheer rond stilte, rust en ruimte op het Vlaamse platteland ingang te doen vinden en mogelijk te maken, is er nood aan:

- een **gegevensbank** die gerichte informatie en documentatie aanreikt: het is belangrijk om te weten wie, waar en op welke manier vandaag al met stilte, rust en ruimte aan de slag is en waar in Vlaanderen zich welke praktijken en mogelijkheden aandienen; deze databank maakt het thema inzichtelijk en tastbaar voor al wie werk wil maken van concrete acties;
- een **sterke communicatie** naar iedereen – beleidsmatig en vanuit burgerinitiatief – die bij de stilte- en rustwerking betrokken is.

Advies 1

1.1. De themagroep stelt voor om een gedetailleerde ster|databank aan te leggen. In deze (digitale) 'atlas' zijn alle **plekken, personen en praktijken** opgenomen, die op een of andere wijze – al dan niet expliciet – met het thema stilte, rust en ruimte zijn verbonden.

Deze 'stilte-atlas' omvat een **gebruiksvriendelijke kaart**, waarop alle beschikbare informatie is gesitueerd en ontsloten (plekken en paden). De atlas bevat ook een **programmatorisch luik**, dat het aanbod van initiatieven en mogelijkheden (subsidies, relevante literatuur...) verzamelt en communiceert (personen en praktijken). Opzet is om een waardevol werkinstrument te creëren ten dienste van beleidsmakers, praktijkgemeenschap(pen) en potentiële initiatiefnemers die begaan zijn met de zorg voor en de kwaliteitsvolle omgang met stilte, rust en ruimte.

De databank voorziet in een werkbare '**format**' voor alle betrokken informatieverstrekkers. De aangeboden informatie moet inspireren en gegevens aanreiken die aanmoedigen tot en helpen bij het opzetten van initiatieven. De databank dient op een coherente, professionele manier te worden beheerd vanuit een visie die alle partners en actoren onderschrijven.

1.2. Elk **bestuursniveau** en elk **beleidsdomein** wordt gevraagd om het **verzamenen en ter beschikking stellen** van alle relevante informatie vanuit het eigen beleidsniveau en beleidsdomein intern aan te moedigen. De themagroep stelt voor dat in de startfase minimaal de leden van de interdisciplinaire overleggroep zich hiertoe engageren. De voor iedereen beschikbare informatie zal op haar beurt ook dienstig zijn in het kader van de visievorming binnen de verschillende betrokken bestuursniveaus en beleidsdomeinen. Ook dit dient coherent te gebeuren en vanuit een goed gecoördineerde databank beschikbaar te worden gesteld.

Advies 2

De themagroep stelt voor om - naar aanleiding van het afronden van de activiteiten van de themagroep - een **sterke communicatie** te voeren. Dit kan gebeuren a.h.v. een aantrekkelijke publicatie van het advies, een bericht op de IPO-website, het versturen van een digitaal kaartje, een landelijke stiltedag... In de communicatie geeft men toelichting bij de oprichting van een interdisciplinaire overleggroep en nodigt men beleidsverantwoordelijken en actoren uit om hieraan mee te werken. De communicatie wordt zo ruim mogelijk gevoerd naar alle bestaande en potentiële initiatiefnemers in de verschillende maatschappelijke domeinen en op alle relevante bestuurlijke niveaus.

[Partners van dit advies moedigen elkaar aan om, zowel programmatorisch als communicatief, steun te verlenen aan het jaarlijks sensibiliseringsproject cultuur van de stilte. Telkens op de laatste zondag van oktober verandert in heel Europa het zomertuur naar het wintertuur en wordt de kloktijd één uur stilgezet. Dit is de aanleiding voor Locus, het Vlaams steunpunt voor lokaal cultuurbeleid, in samenwerking met WAERBEKE en diverse andere actoren, om tal van lokale stilte- en rustinitiatieven te stimuleren en voor een breder voetlicht te brengen. Dit evenement vond voor de eerste maal plaats op zondag 30 oktober 2011, precies 10 jaar na de officiële opstart van het stiltegebiedenbeleid in Vlaanderen. De publieksgerichte campagne biedt ook een kans om de gegevensbank gecoördineerd uit te bouwen (zie pag. 26).]

samenvatting voorstel 3.3	gegevensbank en communicatie	
omschrijving voorstel	<ul style="list-style-type: none"> • een STeR databank aanmaken om te weten wie, waar en op welke manier (plekken, personen en praktijken) met stilte en rust aan de slag is in Vlaanderen • elk bestuursniveau en beleidsdomein probeert zoveel mogelijk informatie voor de databank ter beschikking te stellen • naar aanleiding van de oprichting van de interdisciplinaire overleggroep (advies 3.1) wordt een sterke communicatie gevoerd om alle mogelijke beleidsverantwoordelijken en actoren uit te nodigen hieraan mee te werken 	
doelstelling	via een gegevensdatabank en een gepaste communicatie wordt het verdere traject rond stilte en rust gepast gelanceerd en ondersteund	
gevolgen op het vlak van	regelgeving	X
	organisatie	<ul style="list-style-type: none"> • een STeR databank wordt aangemaakt • het verdere beleidstraject rond stilte en rust wordt gepast gecommuniceerd • toewijzing coördinatie en beheer van de databank
	personeel	alle relevante actoren leveren info aan voor de STeR databank
	financiën	middelen worden voorzien om de STeR-data-bank uit te bouwen

4.

Werking Interbestuurlijk Plattelandsoverleg

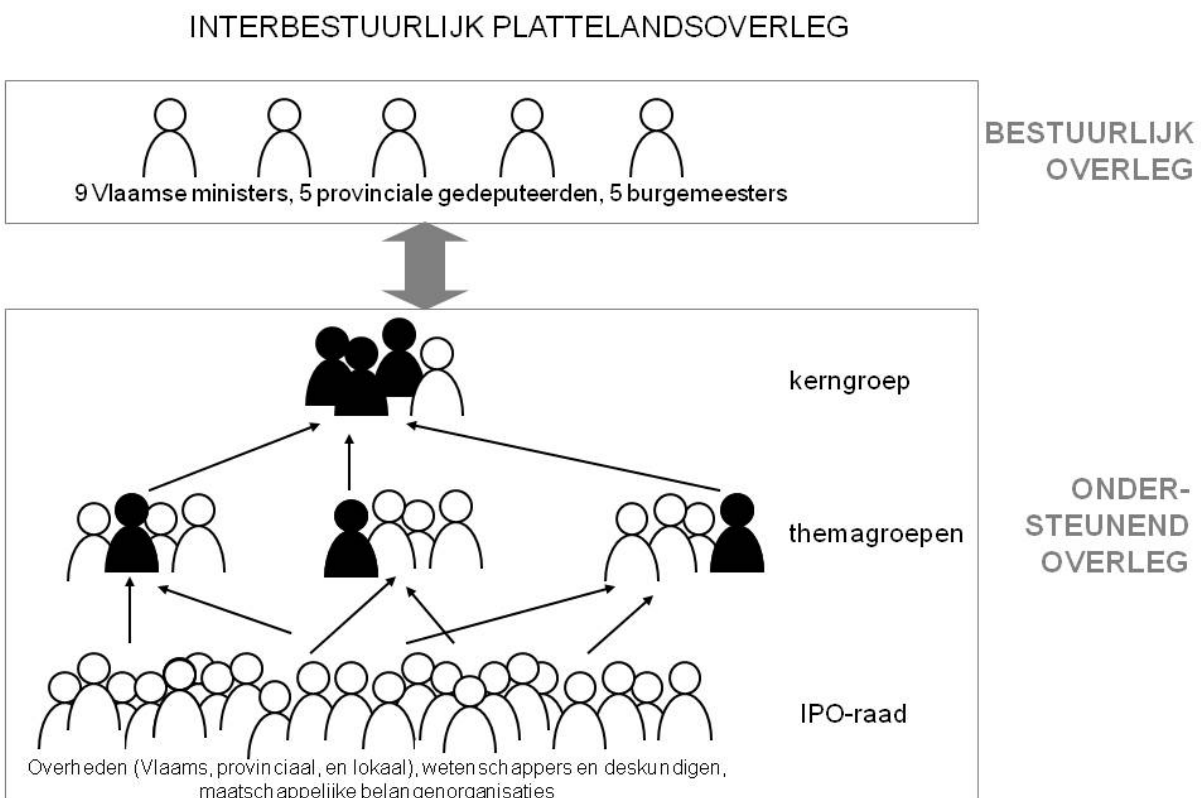
4.1 Doel

Het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO) is het kader voor een brede dialoog over het Vlaamse platteland, vertrekkend vanuit het oogpunt van een duurzame, kwaliteitsvolle en dynamische ontwikkeling. Het Ondersteunende IPO-overleg resulteert op geregelde tijdstippen in adviezen, naar aanleiding van een vraag van (één van) de leden (Ondersteunend of Bestuurlijk overleg).

Een advies bevat beschouwingen of standpunten die geformuleerd worden naar aanleiding van specifieke of algemene noden, problemen of mogelijkheden die zich voordoen in het landelijke gebied. In het advies kan een gerichte vraag of opdracht omschreven worden die gericht is naar (een lid of meerdere leden van) de Vlaamse regering, (een commissie of meerdere commissies van) het Vlaams Parlement, de provincie- of gemeentebesturen.

Deze adviezen kunnen aanleiding geven tot nader onderzoek, verdere bespreking, het opzetten, uitwerken en beoordelen van ervaringsprojecten en pilootprojecten, vernieuwende initiatieven en concrete voorstellen en suggesties naar het beleid en de beleidsvoerders toe. Voorstellen en suggesties kunnen worden gezien als oplossingen voor knelpunten en tegenstrijdigheden in regelgeving, overheidsinstrumenten en acties.

4.2 Samenstelling IPO

In het Bestuurlijk overleg, waar de politieke besluitvorming gebeurt, zetelen politieke mandatarissen vanuit de drie bestuursniveaus. Het Ondersteunend overleg bestaat uit een IPO-raad, van waaruit de Themagroepen worden gevormd, en een Kerngroep welke instaat voor een gecoördineerde inhoudelijke en beleidsdomeinoverschrijdende afstemming van de thema's.

4.3 Besluitvormingsprocedure aangaande een advies over een thema

In de Themagroep streeft men maximale consensus na. Indien geen consensus wordt bereikt, noteert men het meerderheidsstandpunt.

Aan de leden van de Themagroep en de administraties op wiens beleidsdomein het advies betrekking heeft, wordt gevraagd hun mening of advies te geven t.a.v. het voorgestelde meerderheidsstandpunt.

De beslissingen in het Bestuurlijk overleg worden genomen bij consensus. Onthoudingen zijn mogelijk, zonder dat deze de beslissingen blokkeren.

4.4 Meer informatie

Maarten Lenaerts

Algemeen Coördinator Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO)

Vlaamse Landmaatschappij - Afdeling Platteland

Gulden-Vlieslaan 72

1060 Brussel

België

T: +32(0)2/543 76 22

www.ipo-online.be

Bijlage 1 : Overzicht initiatieven IPO-themagroep

Studiedag 'Stilte, iedereen mag het horen!'

Antwerpen, 11 mei 2007

In een tijd waarin er meer dan ooit behoefte is aan rust en onthaasting is het belangrijk om weten dat er nog plekken zijn waar je even op adem kan komen. Dikwijls worden deze plekken vergeten in het beleid omdat overlast nu eenmaal sneller om aandacht vraagt. Met de publicatie van de Leidraad Stiltegebieden in Vlaanderen wil het departement Leefmilieu, Natuur en Energie dit stiltebeleid nieuw leven inblazen. Ook binnen andere beleidsdomeinen groeit meer en meer het besef dat stilte en rust kwaliteiten zijn waar iedereen recht op heeft en die het waard zijn om te koesteren.

Deze studiedag was het resultaat van een samenwerking tussen het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE) en het Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO). Samen wilden we op vrijdag 11 mei 2007 stilte en rust belichten vanuit drie verschillende beleidstakken: leefmilieu, platteland en cultuur. Hoewel de benaderingswijzen verschillend zijn, is het uiteindelijke doel gemeenschappelijk: aandacht vragen en zorg dragen voor rust en stilte. Met een mix van verschillende invalshoeken en veel praktische toepassingen hoopten we het pad te effenen voor tal van nieuwe projecten rond stilte en rust in Vlaanderen, zowel op het platteland als in de stad. De studiedag wou alle betrokken actoren - overheden en organisaties - aanmoedigen tot initiatief en samenwerking.

Programma

- Stiltegebieden in Vlaanderen
Gilke Pée, Beleidsmedewerker - Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
- 1 minuut stilte in een 24-uurs economie? Plattelandsbeleid maakt ruimte voor stilte en rust
Dirk Sturtewagen, Voorzitter IPO-themagroep Stilte/rust als collectieve waarde
- Cultuur altijd met toeters en bellen? Stilte als inspiratiebron voor het lokale cultuurbeleid
Miek De Kepper, Directeur Cultuur Lokaal - Steunpunt voor lokaal cultuurbeleid
- Stiltebeleid in Zuid-Holland - een evaluatie en het vervolgtraject
Herman Feberwee, Beleidsmedewerker milieu - Provincie Zuid-Holland (Nederland)
- Rol van de provincies in het stiltebeleid
Lut Muysshondt, Geluidsdeskundige - PCM, Provincie Oost-Vlaanderen
- Geluidslandschappen en hun kwaliteitsindicatoren
Dick Botteldooren, Professor - vakgroep Akoestiek, INTEC, UGent
- Een zintuiglijke dialoog met stilte: stiltewandelingen en -ervaringen
Frans Beckers en Jos Bamps, Milieu- en cultuurambtenaar gemeente Zutendaal
- WAERBEKE en Portaal van de stilte
Dirk Sturtewagen, Coördinator WAERBEKE
- Hoe kan een regionaal landschap werken rond stilte en rust? Het project landschapsterren als voorbeeld
Ilse Ideler, Directeur Regionaal Landschap Lage Kempen
- Stilte en rust en Vlaams Plattelandsbeleid
Davine Dujardin, Beleidsmedewerker plattelandsbeleid - kabinet minister

STeR|campagne

STeR staat voor stimulering van stilte- en rustbeleving in een landelijke omgeving. De STeR-projectoproep van maart 2008 wou lokale besturen, instellingen en verenigingen stimuleren om projecten op te starten die bijdragen tot het beleven van stilte- en rustkwaliteit op het Vlaamse platteland.

Onder **stilte- en rustkwaliteit** verstaan we een totaalbeleving die sterk wordt bepaald door zowel akoestische als visuele en andere (zintuiglijke) fenomenen.

De oproep is een initiatief:

- dat zich richt op de behoefte aan stilte- en rustbeleving voor één of meerdere doelgroepen in de betrokken landelijke omgeving;
- dat een sterk sensibiliserende of bewustmakende kwaliteit heeft;
- dat bijdraagt tot het versterken van een breed maatschappelijk draagvlak rond stilte- en rust als collectieve waarde;
- dat kiest voor samenwerking met diverse actoren en beleidsdomeinen;
- dat zich richt op het realiseren van concrete positieve resultaten op het terrein;
- dat een voorbeeldfunctie heeft.

Op basis van het advies van een interdisciplinaire jury selecteerde de Minister van Plattelandsbeleid Kris Peeters uit zestien inzendingen vier projecten die gedurende één jaar financieel werden ondersteund. Deze projecten liepen van februari 2009 tot februari 2010.

1. STeR-project “(s)Maak de stilte”

Projectpromotor: *Regionaal Landschap Lage Kempen*

Partners: gemeente Tessenderlo, VLM, Werkgroep Ecologie Bosmuseum Tessenderlo en provincie Limburg

Doel van het project was het stiltegebied Gerhagen duurzaam te ontwikkelen en passend te promoten. Hierbij stond het bewaren van het stiltekarakter van het gebied steeds voorop. Door te investeren in regelmatig overleg met de partners in het gebied en in inspraakmomenten voor de bewoners, kon een gedragen visie worden ontwikkeld voor het gebied. De visietekst zal ook voor de overige toekomstige stiltegebieden in Limburg een leidraad zal zijn.

Daarnaast werden twee

stiltewandelingen (3,5 en 6 km) ontwikkeld voor de individuele rustzoeker. Aan de hand van een wandelkaart, een stilte rugzakje (met o.a. een verrekijker en een mijmerboekje) en enkele belevingselementen langs de wandelroute (zoals een ligstoel, een luisterhoekje, ...) wordt de bezoeker uitgenodigd om volop de stilte te beleven. Daarnaast zijn ook wandelingen in groep mogelijk, met begeleiding van een stilte gids. Naar aanleiding van dit project werd de opleiding van de Limburgse stilte gidsen, die vroeger focuste op het louter akoestische, verruimd met verschillende aspecten van stilte als leefkwaliteit.

2. STeR-project “Ontdek de stilte”

Projectpromotor: *Vormingplus Midden- en Zuid- West-Vlaanderen*

Partners: Vormingplus Oostende - Westhoek, WAERBEKE, provincie West-Vlaanderen en de gemeenten Dentergem, Heuvelland, Tielt, Vleteren en Zwevegem

Het project wou, vertrekkende van vijf pilootgemeenten, een bewustmakingscampagne rond stilte- en rustbeleving in West-Vlaanderen opstarten. De campagne richtte zich tot burgers, sleutelfiguren en beleidsverantwoordelijken die stilte en rust via een aantal initiatieven beleefbaar en bekend willen maken. In elk van de 5 gemeenten werd daartoe een stilteplatform opgericht.

In de stilteplatforms zetelen lokale mensen die een aantal initiatieven rond stilte en rust, op maat van hun gemeente, organiseerden. In Vleteren hield men bijvoorbeeld een Chinese theeceremonie en organiseerde men een stiltewandeling in de buurt van de abdij van West-Vleteren. In Heuvelland werkte men aan een stiltekuur voor hart en ziel, ‘Heuvelland Tranquilizer’. Tien artistieke postkaarten, gevat in een medicijndoosje, leiden de gebruiker naar stilteplekken in Heuvelland. Deze plekken blijven slechts gedurende één jaar toegankelijk. In Zwevegem koos men ervoor om een stilte-atlas van de gemeente te maken. In Dentergem en Tielt werd de Poelbergwandeling dan weer omgetoverd tot stiltepad.

Op 3 juli 2010 organiseerde men een gezamenlijk slotmoment in Dranouter. De organisatoren trachtten zo het thema stilte, rust en ruimte verder te laten groeien in de hele provincie West-Vlaanderen.

3. STeR-project "VISTA"

Projectpromotor: *Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën*

Partners: Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen en WAERBEKE

Het project beoogde een eerste stap te zetten in de ontwikkeling van drie culturele belevingspunten, 'VISTA's', in het stiltegebied Dender-Mark. Twee elektriciteitscabines zullen in de toekomst landschappelijke beter geïntegreerd worden als panoramische rustpunten, terwijl het hoogste punt van de Congoberg een landschapsobservatorium wordt. Deze drie VISTA's zullen met elkaar worden verbonden door een wandelroute.

Om elke VISTA een hoogstaande architecturale invulling te geven, werd er samengewerkt met het Team Vlaams Bouwmeester. Via een ontwerpwedstrijd werden twee ontwerp bureaus geselecteerd. Zij engageren zich om in de toekomst samen het landschappelijke en architecturale luik van het project verder uit te werken.

De eerste stap in het realisatieproces van de VISTA's wordt verder uitgewerkt in de publicatie 'Samenloop', die de erfgoedwaarden van de streek naar bovenhaalt. Dit project wil andere initiatiefnemers in Vlaanderen inspireren die aan de slag willen met kleine, functionele bouwwerken die niet optimaal in het landschap zijn ingepast.

4. STeR-project "Stilleven II"

Projectpromotor: *vzw Durme*

Vzw Durme organiseerde in 2009 een binnensessie over natuurbeleving en stilte, in woord en beeld, in het bezoekerscentrum Donkmeer in Berlare. Daarnaast organiseerden zij ook drie buitensessies in de reservaatzone Donkmeer. Tijdens de buitensessies wordt iedere deelnemer een uurtje alleen achtergelaten in het reservaat. De combinatie van een uurtje in stilte doorbrengen en de natuur om je heen zorgen voor een intense ervaring.

Foto's van de buitensessies werden verwerkt in een aantal panelen die een reizende tentoonstelling vormen. De reeks Stilleven maakt nu deel uit van het vast educatief aanbod van vzw Durme, waardoor groepen van jong en oud op verzoek een activiteit kunnen meemaken.

Conferentie 'Stilte en rust voor gezondheid en welzijn' Bornem, 27 november 2008

Op 27 november 2008 ging in Bornem de conferentie 'Stilte en rust voor gezondheid en welzijn' door. Deze werd georganiseerd door de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, in samenwerking met de IPO-themagroep en WAERBEKE.

De laatste tijd groeit het besef dat stilte en rust een heilzame werking hebben op de mens en zijn omgeving. Dit inzicht wordt alvast gestaafd door wetenschappelijk onderzoek. Meer en meer slaan ook individuen, organisaties

en overheden de handen in elkaar en zetten initiatieven op om stilte en rust te vrijwaren, te koesteren en op een gepaste wijze een plaats te geven in het leven van elke dag. Denken we maar aan het evenwicht en de rust die mensen vandaag vinden door gezonde beweging in de natuur of bewust gekozen momenten van innerlijke verstillings, aan het netwerk van palliatieve zorgverlening, het groeiende belang van luisterbereidheid en bemiddeling bij conflicten en interculturele contacten, het bewustzijn dat we allemaal zo nu en dan recht hebben op herbronning, en dat kinderen nu eenmaal een gepaste omgeving nodig hebben, willen ze iets kunnen leren. Stilte en rust dragen bij tot een kwaliteitsvolle omgang met de wereld, de anderen, zichzelf...

Stilte en rust passen in de eerste plaats in een preventief gezondheids- en welzijnbeleid. Stilte en rust staan immers los van de sfeer van therapie en medicalisering. Vandaar dat de conferentie over stilte en rust voor gezondheid en welzijn eind 2008 niet in een ziekenhuis of een zorginstelling plaatsvond, hoewel het thema natuurlijk ook daarmee verbonden is. Het was een bewuste keuze om de bijeenkomst te laten plaatsvinden aan de rand van het stiltegebied van Bornem.

Opzet van de conferentie was om een 120-tal verantwoordelijken, initiatiefnemers en professionele bemiddelaars uit diverse sectoren bij elkaar te brengen voor een inspiratie- en exploratiedag rond stilte en rust als individuele en maatschappelijke waarde.

Programma

INSPIRATIE (ochtend)

- Verwelkoming en inleiding
 - *Dirk Sturtewagen, coördinator WAERBEKE en voorzitter themagroep 'stilte/rust als collectieve waarde', Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO)*
 - *Steven Vanackere, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin*
- Bijdragen uit onderzoek en praktijk, afgewisseld door momenten van stiltebeleving
 - *Edel Maex, psychiater in het ZNA Middelheim Ziekenhuis in Antwerpen*
 - *Fred Woudenberg, voorzitter onderzoeksgroep Gezondheidsraad Nederland en hoofd van het cluster leefomgeving bij de GGD Amsterdam*
 - *Erik Stevens, directeur Psychiatrisch Ziekenhuis Sint-Jan de Deo in Gent*
 - *Catherine Harotte, werkzaam als psychologe op de palliatieve afdeling van AZ Sint-Lucas in Gent*
 - *Raïssa De Keyser, werkzaam als praktijkdocente sociaal tolken*
 - *Petra Speelman, gespecialiseerd in stilte-educatie in Nederland en Vlaanderen*

EXPLORATIE (middag)

- *Stilte Café*
In een collectieve dialoog, doorheen verschillende gespreksrondes, verkennen we de persoonlijke en de maatschappelijke relevantie van stilte en rust.
- *Café Oogst*
De gemeenschappelijke inzichten van de deelnemers worden samengebracht als basis voor toekomstige beleidsopties.

Als resultaat van deze studiedag stelde de nieuwe Vlaamse minister van Volksgezondheid, Welzijn en Gezin het cahier BRONSTRAAT (2009) in het Errerahuis te Brussel voor. BRONSTRAAT bundelt ervaringen en inzichten van enkele geëngageerde deskundigen. In hun bijdragen koppelen ze de groeiende stilte- en rustwerking met het preventieve gezondheids- en welzijnsbeleid.

IPO-Trefdag 'Ontdek de stilte' Heuvelland, 3 juli 2010

De West-Vlaamse partners van het STER-project "Ontdek de stilte" i.s.m. met VORMINGPLUS en WAERBEKE organiseerden een trefdag over stilte en rust op het platteland. Dit vond plaats in Dranouter op 3 juli 2010. Ook de themagroep verleende haar medewerking.

Bestaande ervaringen en inzichten rond stilte- en rustwerking op het (West-) Vlaamse platteland werden die dag samengebracht. Een nieuw cultureel-

recreatief product werd officieel voorgesteld aan het publiek: *Heuvelland Tranquillizer* [zie www.tranquillizer.be].

Het publiek bestond uit verantwoordelijken van gemeentelijke en provinciale besturen, inspraakraden, verenigingen en organisaties, die interesse hebben om rond stilte en rust te werken.

Programma

- Verwelkoming | *Guido Decorte, gedeputeerde Provincie West-Vlaanderen*
- Stilte werkt
 - getuigenissen en ervaringen in muziek, beeld en woord met inspirerende voorbeelden voor wie aan de slag wil rond stilte en rust op het Vlaamse platteland | *Miek De Kepper, Directeur Locus - Steunpunt voor lokaal cultuurbeleid, Dirk Sturtewagen, coördinator WAERBEKE en voorzitter IPO-themagroep 'stilte/rust als collectieve waarde', Joris Capenberghs, erfgoedconsulent en RLICC, KU Leuven*
 - Oproep | *Kris Peeters, Vlaams minister-president, tevens bevoegd voor Plattelandsbeleid*
- Stilte in beweging
 - presentatie van Heuvelland Tranquillizer, een inspirerend concept voor stilte- en rustbeleving in de eigen gemeente | *Madoc*

Bijlage 2: Literatuurverwijzing

In tal van maatschappelijke domeinen dringt het besef door dat de kwaliteiten stilte, rust en ruimte – zowel in de publieke als in de persoonlijke leefsfeer – levensnoodzakelijk zijn. Te midden van een almaar veranderende maatschappij is stilte een actueel thema geworden, waarrond tal van kleine en grotere initiatieven ontstaan. Ook de behoefte om deze eilanden van stilte- en rustwerking verder te verbinden tot één beweging groeit.

Op de landelijke conferentie 'Stilte en rust voor gezondheid en welzijn' (Bornem, 27 november 2008), op initiatief van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, werd zelfs expliciet de vraag gesteld om werk te maken van een beweging van 'stiltemakers' in Vlaanderen [zie: *Bronstraat, WAERBEKE, 2009*].

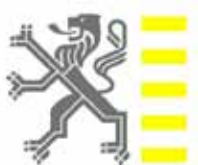
Op www.ipo-online.be (zie: afgewerkte thema's) en www.portaalvandestilte.be (zie: platteland) wordt een lijst met referenties uit binnen- en buitenland bijgehouden. Deze geeft een impressie van de brede herwaardering van stilte als noodzakelijke voorwaarde tot leefkwaliteit. Deze niet-exhaustieve lijst biedt ook een overzicht van het groeiende, wijdvertakte werkveld rond dit thema.

Bijlage 3: Verantwoording fotografie

- cover: Katrijn Van Giel
- P 5: Patrick De Spiegelaere
- P 7: Dirk Sturtewagen
- P 15: Patrick De Spiegelaere
- P 28: Vlaamse Landmaatschappij
- P 33: Regionaal Landschap Lage Kempen
- P 34: Dirk Sturtewagen
- P 35: The Image Factory (Bornem)

Vlaamse Landmaatschappij ~ Afdeling Platteland
Dienst Vlaams Geïntegreerd Plattelandsbeleid en Advisering
T. 02 543 69 73 ~ ipo@vlm.be
Gulden-Vlieslaan 72 ~ 1060 Brussel

www.vlm.be
www.ipo-online.be

